

Zo brak uit beiden los, niet kwaad voor een,
 Maar onheil saam-gemengd voor man en vrouw.
 't Aloud geluk van 't eertijds bloeiend huis,
 Eens was 't geluk, maar thans op deze dag:
 Verdelging, jammer, schande, dood, — al kwaad,
 Dat naam op aard' heeft, niets dat hier ontbreekt.

1939

Vert. J. D. MEERWALDT.

„In 't tafereel Cebétis”

Het hangt ongetwijfeld samen met de toelichting bij deze woorden uit het gedicht in Vondels Gulden Winckel, plaat n°. XXI, dat Dr. J. Aleida Nijland (zie Hermeneus, 12^e jg., n°. 2, blz. 33) aarzeland, in de beschrijving van de Avontuur, zegt:

„de linkervoet op, of liever in een op 't water(?) (niet duidelijk) drijvende bol, (of is 't een schelp?)”

De bewuste toelichting luidt:

„'t tafereel van de Griekse wijsgeer Cebes, dat is 'n Sokratiese tweespraak, Pínax (schilderij) geheten, en aan Cebes toegeschreven, waarin de lotgevallen der menschen geschilderd worden”.

Er ware bij te voegen geweest, dat de tweespraak geïnspireerd werd door een werkelijk schilderij, dat nauwkeurig beschreven wordt. Hetgeen er over wordt gezegd, stond den plaatsnijder voor oogen en daarom is er geen twijfel mogelijk, dat hij de vrouwenfiguur heeft willen afbeelden, staande op een marmeren bol, die op den vasten grond ligt, tegen een decor, dat noch de stad noch het land voorstelt, dus een geïdealiseerd landschap is.

Enkele aanhalingen uit het „Schilderij van Cebes” zullen dit alles duidelijk doen blijken, en tevens, dat de dichter van het bijschrift, dat door Vondel vertaald werd, het werk van den Platoniciën uit de 5^e eeuw v. Chr. zoo goed gekend heeft, dat hij er menigen regel letterlijk aan kon ontleenen.

δεινὸν δ' αὖσας ὡς ὑφηγητοῦ τινος
 πύλαις διπλαῖς ἐνήλατ', ἐκ δὲ πυθμένων
 ἐκλινε κοῖλα κλῆθρα κάμπιπτει στέγη.
 οὐδ' ἔκρεμασθ' ἔπειτα τὴν γυναῖκα' ἐσείδομεν,
 πλεκταῖσιν αἰώραισιν ἐμπεπλεγμένην.
 ὁ δ' ὡς ὄρα νιν, δεινὰ βρυχηθεὶς τάλας
 χαλᾶ κρεμασθ' ἀρτάνην. ἐπεὶ δὲ γῆ
 ἔκειτο τλήμων, δεινὰ δ' ἦν τάνθενδ' ὄραν.
 ἀποσπάσας γὰρ εἰμάτων χρυσηλάτους
 περόνας ἀπ' αὐτῆς, αἶσιν ἐξεστέλλετο,
 ἄρας ἐπαισεν ἄρθρα τῶν αὐτοῦ κύκλων,
 αὐδῶν τοιαῦθ', ὀθύνε' οὐκ ὀφειντό νιν
 οὐθ' οἱ ἐπασχεν οὐθ' ὁποῖ' ἔδρα κακά,

ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὐς μὲν οὐκ ἔδει
 ὀφείλαθ', οὐς δ' ἐχρηζεν οὐ γνωσίοιτο.
 τοιαῦτ' ἐφυμνῶν πολλάκις τε κοῦχ ἀπαξ
 ἤρασσ' ἐπαίρων βλέφαρα. φοίνια δ' ὁμοῦ
 γλῆναι γένει' ἔτεγγον, οὐδ' ἀνέσταν
 φόβου μυδῶσας σταγόνας, ἀλλ' ὁμοῦ μέλας
 ὀμβρος χαλάζης αἱματοῦς ἐτέγγετο.
 τὰ δ' ἐκ δυοῖν ἔρωγεν οὐ μόνου κατὰ,
 ἀλλ' ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ συμμιγῇ κακά.
 ὁ πρὶν παλαιὸς δ' ὄλβος ἦν πάροιθε μὲν
 ὄλβος δικαίως· νῦν δὲ τῇδε θήμερα
 στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη, κακῶν
 ὅσ' ἐστὶ πάντων ὄνοματ', οὐδὲν ἐστ' ἀπὸν.

Zo brak uit beiden los, niet kwaad voor een,
 Maar onheil saam-gemengd voor man en vrouw.
 't Aloud geluk van 't eertijds bloeiend huis,
 Eens was 't geluk, maar thans op deze dag:
 Verdelging, jammer, schande, dood, — al kwaad,
 Dat naam op aard' heeft, niets dat hier ontbreekt.

Vert. J. D. MEERWALDT.

„In 't tafereel Cebétis”

Het hangt ongetwijfeld samen met de toelichting bij deze woorden uit het gedicht in Vondels Gulden Winckel, plaat n°. XXI, dat Dr. J. Aleida Nijland (zie Hermeneus, 12^e jg., n°. 2, blz. 33) aarzelen, in de beschrijving van de Avontuur, zegt:

„de linkervoet op, of liever in een op 't water(?) (niet duidelijk) drijvende bol, (of is 't een schelp?)”

De bewuste toelichting luidt:

„'t tafereel van de Griekse wijsgeer Cebes, dat is 'n Sokratiese tweespraak, Pinax (schilderij) geheten, en aan Cebes toegeschreven, waarin de lotgevallen der menschen geschilderd worden”.

Er ware bij te voegen geweest, dat de tweespraak geïnspireerd werd door een werkelijk schilderij, dat nauwkeurig beschreven wordt. Hetgeen er over wordt gezegd, stond den plaatsnijder voor oogen en daarom is er geen twijfel mogelijk, dat hij de vrouwenfiguur heeft willen afbeelden, staande op een marmeren bol, die op den vasten grond ligt, tegen een decor, dat noch de stad noch het land voorstelt, dus een geïdealiseerd landschap is.

Enkele aanhalingen uit het „Schilderij van Cebes” zullen dit alles duidelijk doen blijken, en tevens, dat de dichter van het bijschrift, dat door Vondel vertaald werd, het werk van den Platonicien uit de 5^e eeuw v. Chr. zoo goed gekend heeft, dat hij er menigen regel letterlijk aan kon ontleenen.

δεινὸν δ' αὖσας ὡς ὕφηγητοῦ τινος
 πύλαις διπλαῖς ἐνήλατ', ἐκ δὲ πυθμένων
 ἔκλινε κοῖλα κληῖθρα κάμπιπτει στέγη.
 οὐ δὴ κρεμαστὴν τὴν γυναικ' ἐσεῖδομεν,
 πλεκταῖσιν αἰώραισιν ἐμπεπλεγμένην.
 ὁ δ' ὡς ὄρα νιν, δεινὰ βρυχηθεὶς τάλας
 χαλᾷ κρεμαστὴν ἀρτάνην. ἐπεὶ δὲ γῆ
 ἔκειτο τλήμων, δεινὰ δ' ἦν τάνθενδ' ὄραν.
 ἀποσπάσας γὰρ εἰμάτων χρυσηλάτους
 περόνας ἀπ' αὐτῆς, αἶσιν ἐξεστέλλετο,
 ἄρας ἐπαισεν ἄρθρα τῶν αὐτοῦ κύκλων,
 αὐδῶν τοιαῦθ', ὁθύνενκ' οὐκ ὕφοντό νιν
 οὐθ' οἱ ἐπασχεν οὐθ' ὅποι' ἔδρα κακά,

ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὐς μὲν οὐκ ἔδει
 ὁφίεσθαι, οὐς δ' ἐχρηζεν οὐ γνωσοῖατο.
 τοιαῦτ' ἐφυμνῶν πολλάκις τε κοῦχ ἀπαξ
 ἤρασσ' ἐπαίρων βλέφαρα. φοῖνιαι δ' ὁμοῦ
 γλῆναι γένει' ἔτεγγον, οὐδ' ἀνίσταν
 φόνου μυδῶσας σταγόνας, ἀλλ' ὁμοῦ μέλας
 ὁμβρος χαλάζης αἵματοῦς ἐτέγγετο.
 τάδ' ἐκ δυοῖν ἔρρωγεν οὐ μόνου κάτα,
 ἀλλ' ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ συμμιγῇ κακά.
 ὁ πρὶν παλαιὸς δ' ὄλβος ἦν πάροιθε μὲν
 ὄλβος δικαίως· νῦν δὲ τῇδε θῆμέρα
 στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη, κακῶν
 ὅς' ἐστὶ πάντων ὀνόματ', οὐδὲν ἐστ' ἀπὸν.

„Wij wandelden in den tempel van Saturnus (te Athene of te Thebe?) en wij bekeken verschillende geschenken, die er geofferd waren. Bij den ingang van den tempel hing een schilderij, dat heel bijzondere geschiedenissen voorstelde en waarvan de teekening eigenaardig was.

„Dat schilderij stelde in den eigenlijken zin noch de stad noch het land voor.”

Een oude man geeft inlichtingen. Nadat hij verschillende vrouwenfiguren aangewezen heeft, vraagt de bezoeker:

„Ik zie ze, zei ik; maar wie is die vrouw, die blind en als waanzinnig lijkt en *die rechtop staat, met den voet op een marmeren bol?*”

„Zij heet Fortuna, antwoordde hij, zij is niet alleen blind en waanzinnig, maar ook doof.”

„Waarmee houdt zij zich onledig?”

„Het toeval richt hare schreden Haar alle kanten; *zij ontnemt aan de eenen wat zij bezitten, om het aan de anderen te geven* (Vondel: Neemt zij den eenen 't sijne, en gevet eenen andren); even later neemt zij dezen af wat ze gaf, om er weer anderen gelukkig mee te maken, zonder te kiezen, en zonder dat er een vaste lijn is in hare uitdeeling van geschenken. Zij heeft een symbool, dat hare grillige natuur juistelijk aanduidt.”

„Welk symbool?” vroeg ik.

„De marmeren bol, waarop zij staat.”

„Wat beteekent dat symbool in werkelijkheid?”

„Het geeft te kennen, dat de geschenken, welke zij aanbiedt, alle stabiliteit en zekerheid missen en dat zich aan haar toevertrouwen gelijk staat met zich blootstellen aan een groten en verschrikkelijken val”.

Ten slotte nog een vraag, die ik persoonlijk met ja beantwoord.

Mag men uit een plaat bij P. C. Hoofts Minnezinnebeelden¹, waarop Venus staat afgebeeld, beide voeten in een schelp, drijvend op de golven, met loshangend haar, de eene hand opgeheven, in de andere een vlammend hart dragend, afleiden, dat voor onze zeventiende eeuw Fortuna en Venus wel heel scherp onderscheiden figuren waren?

ANDRÉ SCHILLINGS.

¹ Hooft, Mengelwerken. Amsterdam 1704, biz. 596.